

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

כלי שמלאכתו לאיסור

(קכ"ב ב') **משנה:** נוטל אדם קורנס (פטיש), לפצע בו את האגוזין. קרדום (גרזן), לחתוך בו את הדבילה. מגירה (מסור), לגור (לחתוך) בה את הגבינה. מגריפה, לגרוף בה את הגרוגרות (תאנים יבשות מן החביות). את הרכת (את חפירה) ואת המלגז (קלשון), לתת עליו לקטן (מזונות). את הכוש (פלך) ואת הכרכר (אחד מחלקי נול האורגים), לתחוב בו (לאכול בו תותים וכל פרי רך). מחט של יד, ליטול בו את הקוץ. ושל סקאים (מחט גדולה שתופרים בה שקים), לפתוח בו את הדלת.

(קכ"ג א') (שנינו במשנה:) נוטל אדם קורנס (פטיש) לפצע בו את האגוזין. אמר רב חננאל בר שלמיא משמיה דרב: הכל מודים (גם חכמים דרבי נחמיה, להלן קכ"ד א') בסיכי, זיירי, ומזורי (כלי אורגים), דכיון דקפיד עליהו (האומן, שלא יתלכלכו ולא יתעקמו), מייחד להו מקום.

איתמר, (4) רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: קורנס (אפילו) של זהבים (צורפי זהב) שנינו (שמותר ליטלו לפצע בו אגוזים. וכל שכן של שאר נפחים). (2) רב שמן בר אבא אמר: קורנס של בשמים (לשחיקת בשמים) שנינו.

מאן דאמר דבשמים כל שכן דזהבים (מותר לטלטלו). מאן דאמר של זהבים, אבל דבשמים קפיד עליהו (שלא יימאס. ומוקצה מחמת חסרון כיס).

שיטות הראשונים

טלטול קורנס של זהבים ושל בשמים: פסקו רי"ף, רמב"ם, ורא"ש כרבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן, המחמיר, שדווקא קורנס של זהבים מותר לטלטלו, אבל קורנס של בשמים מקפיד עליה, ומקצה אותו לגמרי משימוש, ואסור בטלטול. וכן פסק השו"ע¹.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שח)

א. כל הכלים נטלים בשבת חוץ ממקצה מחמת חסרון כיס, כגון סכין של שחיטה או של מילה, ואזמל של ספרים, וסכין של סופרים שמתקנים בה הקולמוסים, כיון שמקפידים שלא לעשות בהם תשמיש אחר, אסור לטלטלו בשבת ואפלו לצרף מקומו או לצרף גופו. **הגה:** ואפלו תחובים בנדן עם שאר ספינים, אסור לטלטלו (מהרי"ל). והוא הדין לקרנס של בשמים שמקפידים עליו שלא יתלכלך. **הגה:** והוא הדין כלים המיוחדים לסחורה ומקפיד עליהם (בית יוסף בשם מ"מ פכ"ה והמגיד פכ"ו).

ג. כלי שמלאכתו לאסור, מתר לטלטלו (ואם נשתמש לאסור בבין השמשות כגון נר שהדלק עין לעיל סי' רע"ט), בין לצרף גופו כגון קרנס של זהבים או נפחים לפצע בו אגוזים, קרדום לחתוך בו דבילה; בין לצרף מקומו דהינו שצריך להשתמש

1. או"ח שח"א; שח"ג. **ובהגדרת כלי שמלאכתו לאיסור**, דעת הפמ"ג דכלי שרוב מלאכתו לאיסור, הוא גם כן בכלל כלי שמלאכתו לאיסור. ובביה"ל (שח"ג, ד"ה קורדום) תמה, שזה דווקא אם עיקרה הוא רק למלאכת איסור, ורק לפעמים משתמש בה להיתר. אבל אם דרך הכלי להשתמש בה לשניהם, אלא שלאיסור משתמשים בה יותר, מנלן דמקצה דעתיה מינה, דהלוא עשויה למלאכת היתר גם כן! מקורות - רמב"ם (הל' שבת כה, ט).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסמכת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

במקום שהפלי מנח שם, ומתיר לו לטלו משם ולהניחו באיזה מקום שירצה; אבל מחמה לצל דהינו שאינו צריך לטלטלו אלא מפני שירא שישבר או יגנב שם, אסור. הגה: כל מקצה אינו אסור אלא בטלטלו, אבל בנגיעה בעלמא שאינו מנדנדו, שרי. ולכן מתיר לגע במנוחה שבבית הקנסות שגרות דולקות עליו, או בתנור שדולק בו אש. וכן מתיר לקח דבר המתיר המנח על דבר מקצה (מקדכי פ' כל הכלים וריש ביצה ורפנו ירוחם ח"ג והמגיד פכ"ה ות"ה סי' ס"ז וכל בו סוף דיני שבת)...

טלטול פגה שטמנה בתבן וחררה בגחלים

(קכ"ג א') **תנו רבנן:** פגה (תאנה בוסר) שטמנה בתבן (כדי שתתבשל), וחררה (עוגה) שטמנה בגחלים (שתיאפה) -

(1) אם מגולה מקצתה², מותר לטלטלה. ואם לאו, אסור לטלטלה.

(2) רבי אלעזר בן תדאי אומר: (אפילו אינה מגולה) תוחבין בכוש או בכרכר, והן מינערות מאיליהם.

אמר רב נחמן: הלכה כרבי אלעזר בן תדאי, דסבר טלטול מן הצד לא שמיה טלטול.

שיטות הראשונים

פירות הטמונים בתבן או בקש המוקצה: הלכה כרבי אלעזר בן תדאי. וכתבו **תוספות** דמיירי כשהניחם שם על מנת ליטלם. אבל אם הניחם שם לכל השבת, הוי בסיס לדבר האסור. וכ"כ **הרא"ש**. וכתב עוד, אי נמי אפילו במניה, ושאי הכא שלא נעשית החררה בסיס אלא לצורך האפיה ולסלקה³.

בסיס לדבר אסור שנועד לשמש היתר: ביאר **הר"ן** שאין נחשב בסיס לדבר האסור, אלא דבר שנועד לשמש את המוקצה שהונח עליו. אבל במקרה שלפנינו (לרבי אלעזר בן תדאי), אין התאנה והחררה משמשות את המוקצה, אלא להיפך התבן והגחלים הונחו כדי לשמש את ההיתר. וכן פסק **הרמ"א**⁴.

טלטול מן הצד: פסקו **הראשונים** כרב שטלטול מן הצד שמיה טלטול. והקשו **רי"ף**, **תוספות**, ו**רא"ש** מכמה דוכתי דאשכחן דטלטול מן הצד לא שמיה טלטול. ותירצו **תוספות**, דתרי גווני טלטול מן הצד ניהו: אם עיקר טלטולו משום דבר המותר, אלא שאי אפשר בלא לטלטל דבר האסור, מותר. ואם עיקר כוונתו לדבר האסור, אסור. וכ"כ **הרמב"ם**⁵. וכן פסק **השו"ע**.

2. שיכול לאוחזה במקום המגולה, דאפילו טלטול מן הצד ליכא, שאין צריך להגביה התבן אלא מגביה מקום המגולה, והתבן נשמט ונופל. רש"י.

3. כתב **הב"י** (שיא, ט): וטענה זו אפשר דמהניא גם לפגה שטמנה בתבן, שלא נעשית הפגה בסיס לתבן אלא לצורך שתתבשל בתבן ולסלקה אחר כך. ואפשר שדעת הפוסקים כן ומשום הכי סתמו דבריהם ולא חילקו בדיון זה בין שוכח למניה. ואע"פ שאפשר לומר שסמכו על מה שכתבו באבן על פי חבית ומעות שעל הכר דדוקא בשוכח מותר ולא במניה, וכל שכן לטלטל מן הצד דאסור במניה, **כיון דמוקצה דרבנן הוא, ויש צד לומר שהפוסקים סוברים להקל, הכי נקטינן**. מקורות - תוספות (ד"ה האי פוגלא). רא"ש (שו"ת כלל כב סי' ח, ד"ה הדרך הא').

4. הרמ"א כתב (על פי הכלבו) דאין באוכלין משום בסיס לדבר האסור. וביארו המג"א (ס"ק כג) והגר"א (ס"ק כו) דאין כוונתו שאוכל אינו יכול לקבל שם 'בסיס', אלא רצונו לומר דאין כוונתו של הטומן שיהא האוכל משמש לכלי, וכדברי הר"ן הנ"ל. והו"ד במשנ"ב (ס"ק כט). מקורות - ר"ן (כג ב ברי"ף, ד"ה טמן). כלבו (סי' לא).

5. והר"ף חילק בין טלטול אבנים, שאינם לצורך שבת, אז טלטול מן הצד שמיה טלטול. וטלטול של פגה וחררה, דאוכלין הן וצריך לאוכלן בשבת, טלטול מן הצד לאו שמיה טלטול. והר"ן כתב שתירצו לא התברר כל הצורך בהלכות, ועיקרם של דברים כדברי תוספות. עיי"ש.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

טלטול בגופו: הקשו הראשונים מדין קש שעל המיטה שמנענעו בגופו (קמ"א א'). ותירץ הרא"ש ששם אף טלטול אין, שאינו מטלטלו בידו, אלא בגופו, ואף לצורך דבר האסור, מותר. והר"ן תירץ דהתם נמי אינו מטלטל את הקש מפני שצריך לו, אלא מפני שצריך למיטה ואי אפשר לו בלא טלטול הקש, ומשום הכי כיון דלא מטלטל ליה בהדיא אלא כלאחר יד, שרי. והשו"ע⁷ פסק כרא"ש.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שיא)

- ח. טלטול מן הצד לצורך דבר המותר, מותר. הלכך צנון שטמן בארץ ומקצת עליו מגלים ולא השריש וגם לא נתפנו לזריעה, נוטלו אף על פי שבנטילתו מזיז עפר ממקומו, ואף על פי שהוסיף מחמת לחות הקרקע, מותר. הגה: ואפלו הניחו שם מבעוד יום להיות שם כל השבת, דאין באכלין משום בסיס לדבר האסור (כל בו)...
- ט. פירות הטמונים בתבן או בקש המקצים, יכול לתחב בהם מחט או כוש ונוטלם והקש ננער מאליו. הגה: ואם טמונים בחל ובפער, עין לעיל סימן ש"ח סעיף ל"ח.

טלטול מחט שנשברה

(קכ"ג א') שלח ליה רבא בריה דרבה לרב יוסף: ילמדנו רבינו, מחט שניטל חררה (חור שלה), או עוקצה (חודה), מהו (לטלטלה. האם בטל תורת כלי ממנה, או לא)?

אמר ליה: תניתוה: מותרת בטלטול. **כדתנן** (במשנתנו): מחט של יד (מותר לטלטלה) ליטול בה את הקוץ. וכי מה איכפת ליה לקוץ, בין נקובה לבין שאינה נקובה?

איתיביה: מחט שניטל חררה או עוקצה, טהורה!

אמר אביי: טומאה אשבת קרמית? טומאה כלי מעשה בעינן (שמעשה שלו קיים), לענין שבת מידי דחזי בעינן, והא נמי חזיא למשקלא בה קוץ.

אמר רבא: מאן דקמותיב שפיר קמותיב, מדלענין טומאה לאו מנא הוא, לענין שבת נמי לאו מנא הוא.

מיתיבי: מחט, בין נקובה בין שאינה נקובה, מותר לטלטלה בשבת, ולא אמרו נקובה להיות תורת כלי עליה יותר משאין נקובה) אלא לענין טומאה בלבד!

6. או"ח שיא.ח. ובטלטול מוקצה על ידי דבר אחר, נחלקו אחרונים: דעת הט"ז (שח, ס"ק יח) שכיון שאינו נוגע במוקצה, הוה ליה טלטול מן הצד, ומותר. וכן כתבו המשנ"ב (שח, ס"ק קטו), וכף החיים (ס"ק קפד, עיי"ש), שאם מגרר הקליפות על ידי סכין מן המפה, מותר, אם הוא צריך להשתמש במקום שמונח שם העצמות והקליפין, דזה מקרי טלטול מן הצד, ושרי אם הוא לצורך דבר המותר. ודעת בן איש חי (שנה ב, מקץ, אות יד) וחזו"א (סי' מז ס"ק יד) שהיות שעיקר הטלטול בשביל המוקצה, אף שכוונתו לנקות השולחן, אסור. מקורות - תוספות (מ"ג ב', ד"ה דכ"ע). רי"ף רמב"ם ורא"ש (ר' פיסקה קודמת).

7. או"ח שיא.ח. וכתב המשנ"ב (שח, ס"ק יג) דזה לא נקרא טלטול כלל. ולפי זה, אם מונח איזה דבר מוקצה על הארץ, מותר לדחפו ברגליו כדי שלא יבוא להפסד. וכן כתבו חיי אדם (הל' שבת, כלל סז, סעי' יד) וכף החיים (שח, ס"ק כח). מקורות - רא"ש (פרק ג, סי' יט). ר"ן (כ ב ברי"ף, ד"ה וקשיא לו).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

תרגמא אביי אליבא דרבא: בגולמי עסקינן⁸, זימנין דמימלך עליהו ומשווי להו מנא (כמות שהיא, ולנטילת קוץ). אבל היכא דניטל חררה או עוקצה, אדם זורקה לבין גרוטאות⁹.

שיטות הראשונים

מחט שניטל חררה או עוקצה: פסקו רי"ף, רמב"ם, ורא"ש כרבא, מדלענין טומאה לאו מנא הוא, לענין שבת נמי לאו מנא הוא. ורק אם היתה גולם, ועדיין לא ניקבה, מותר לטלטלה. וכן פסק השו"ע¹⁰.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שח)

יא. מחט ש'למה מתר לטלטלה לטל בה את הקוץ; נטל חדה או חור ש'לה, אסור. וחדשה ש'לא נקבה עדין, מתר.

החזרת איברי תינוק שהתפרקו

(קכ"ג א') אסובי ינוקא (לסדר איבריו. כשהוא נולד איבריו מתפרקים וצריך ליישבם) - (1) רב נחמן אסיר (שדומה למתקן). (2) ורב ששת שרי.

אמר רב נחמן: מנא אמינא לה? **דתנן** (קמ"ז א'): אין עושין אפיקטויזין (הקאה) בשבת¹¹.

(קכ"ג ב') ורב ששת, התם לאו אורחיה, הכא אורחיה (והרי הוא כמי שמאכילו ומשקהו).

אמר רב ששת: מנא אמינא לה? **דתנן**: מחט של יד ליטול בה את הקוץ¹².

ורב נחמן, התם פקיד. הכא לא פקיד (הקוץ אינו מחובר לגוף, אלא מופקד, והוצאתו אינה תיקון. כאן דומה למלאכה, שמסדר איבריו ומכניסם למקום חיבורם).

שיטות הראשונים

אסובי ינוקא: רש"י פירש אסובי ינוקא, להחליק סדר איבריו, כשהוא נולד איבריו מתפרקים וצריך ליישבם. **ורבינו חננאל** פירש כשנופלת ערלת הגרון של התינוק, החיה משימה את אצבעה בפיו ומסלקת את הערלה למקומה, ופעמים שמקיא התינוק. ופסקו רי"ף, רא"ש, ראבי"ה, רי"ד, ריטב"א, והאגודה, הלכה כרב ששת, שמותר. וכן פסק השו"ע¹³ וכשני הפירושים.

8. גולמי מחטין העומדות לינקב, דנקובה נגמרה מלאכתה, ושאינה נקובה אינה נגמרה מלאכתה. הלכך, לענין טומאה הוא דלא הוי כלי, אבל בטלטול שריא, דחזי לקוץ. רש"י.

9. שברי מתכות אדם זורקה לבין גרוטאות, ובטל שם כלי מינה. רש"י.

10. או"ח שח"א. מקורות - רא"ש (ס' ב). רמב"ם (הל' שבת כה, ח).

11. שותה משקים ומקיא, ולא לרפואה, אלא להריק את מעיו שיוכל לאכול ולשתות היום הרבה. ואף על גב דלא גזור בה משום שחיקת סממנין, דהא לאו לרפואה היא, אסור משום דמתקן גברא. רש"י.

12. אלמא תקוני גברא במידי דלאו לרפואה, דליכא משום שחיקת סממנין. שרי. רש"י.

13. או"ח שלט; שלי"א. מקורות - רא"ש (ס' ג). ראבי"ה (ח"א, שבת ס' רסב). האגודה (שבת פ"ז, אות קנד). ריטב"א (ד"ה אתובי). רי"ד (פסקיו, קכ"ג א').

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

איסור דחיקת כריסו של תינוק: כתב הרמב"ם "ואסור לדחוק כריסו של תינוק כדי להוציא הראי שלו, שמא יבוא להשקותו סמנין המשלשלין." וכן פסק השו"ע¹⁴.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן של)

ט. מישרים אברי הולד שנתפרקו מחמת צער הלדה.

יא. אם נפלה ערלת גרון הולד, מתר לשום אצבע לתוך פיו ולסלק הערלה למקומה אף על פי שפעמים שמקיא.

קנה של זיתים לעניין טלטול וטומאה

(קכ"ג ב') **משנה:** קנה של זיתים (להיפוך הזיתים במעטן), אם יש קשר בראשו (לבדוק הזיתים), מקבל טומאה. ואם לאו אין מקבל טומאה. בין כך ובין כך ניטל בשבת.

(ומקשה) אמאי (מקבל טומאה)?! פשוטי כלי עץ הוא, ופשוטי כלי עץ אינן מקבלין טומאה! מאי טעמא? דומיא דשק בעינן (שיש לו בית קיבול)!

(ומתרץ) בשעה שמהפך בזיתים הופכו ורואה בו (אם יש בו שמנונית אם לא, ודומה לכלי קיבול, ולפיכך מקבל טומאה¹⁵).

שיטות הראשונים

טלטול קנה שמוסקים בו זיתים: כתב הרמב"ם, "קנה שמוסקין בו הזיתים - אם יש עליו תורת כל¹⁶, הרי הוא ככלי שמלאכתו לאסור." ורי"ז כתב, הקנה שמהפכין בו את הזיתים מותר לטלטלו בשבת, שראוי להוריד בו בגדים ממקום תלייתן או לתלות בו, והרי הוא כשאר כלים שמלאכתן להיתר. וכן פירש רי"ד. והוסיף ריא"ז, והוא שהיה קנה ארוך שאינו עומד להסקה כשאר עצים.¹⁷

14. או"ח שכחמב. הרמב"ם לכאורה התעלם מסוגיתנו הדנה באסובי ינוקא, שהוא יישוב איברי התינוק. והמגיד משנה כתב שאפשר שלדעת הרמב"ם האיסור לדחוק כריסו של תינוק, מקורו בסוגיתנו, וכדעת רב נחמן שאסר. אבל לפי זה קשה, דאנן קי"ל הלכתא כרב ששת באיסורי. ונשאר בצ"ע. ובביאור הגר"א (ס"ק סו) ביאר שאפשר (שפסק הרמב"ם כרב ששת) משום דהאידנא לאו אורחיה, ומודה רב ששת שאסור. וכמו שאומרת הגמרא שמודה רב ששת לרב נחמן שאין עושין אפיקטויזין בשבת משום דלאו אורחיה. מקורות - רמב"ם (הל' שבת כא, לא).

15. פיה"מ לרמב"ם.

16. ביאר ב"יד פשוטה' ש'תורת כלי היינו "שמוכחת עליו שהוא כלי", כמו שביאר הרמב"ם (הלכות שבת כו, ט), "נגר שיש בראשו קלוסטר, שמוכחת עליו שהוא כלי מוכן לנעילה ואינו קורה כשאר הקורות - נועלין בו בשבת." עיי"ש. מקורות - רמב"ם (הל' שבת כו, ז).

17. מקורות - רמב"ם (הל' שבת כו, ז). ריא"ז (הל' ב, סעי' ד). רי"ד (פסקיו, קכ"ג ב').

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מוקצה מחמת חסרון כיס

(קכ"ג ב') **משנה:** רבי יוסי אומר: כל הכלים ניטלין, חוץ מן המסר הגדול, ויתד של מחרישה (הוא כלי גדול העשוי כסכין שבו עושין חריץ של תלם המענה. דהנך קפיד עלייהו ומייחד להם מקום, דלא חזו למלאכה אחרת).

אמר אביי: חרבא דאושכפי (סכין של רצענים), וסכינא דאשכבתא (סכין של קצבים), וחצינא דנגרי (גרזן נגרים), כיתד של מחרישה דמי (כל אלו מקפידים עליהם, משום שנפגמים, ומקצה אותם בידים).

תנו רבנן: בראשונה (בימי נחמיה בן חכליה) היו אומרים שלושה כלים (בלבד) ניטלין בשבת: מקצוע של דבילה (סכין לחיתוך דבילה), וזוהמא ליסטרן של קדרה (כף גדולה לסילוק זוהמא של קדירה), וסכין קטנה שעל גבי שולחן (שהם תדירים בשימוש). התירו, וחזרו והתירו, וחזרו והתירו, עד שאמרו: כל הכלים ניטלין בשבת, חוץ מן מסר הגדול ויתד של מחרישה.

שיטות הראשונים

הטעם לאיסור מוקצה: כתב הרמב"ם (הל' שבת כד, יב-ג): "אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שהוא עושה בחל. ומפני מה נגעו באסור זה? אמרו: ומה אם הזהירו נביאים וצוו שלא יהיה הלוקח בשבת כהלוקח בחל ולא שיחת השבת כשיחת החל, שנאמר: "וידבר דבר" (ישעיה נח, ג) - קל וחמר שלא יהיה טלטול בשבת כטלטול בחל, כדי שלא יהיה כיום חל בעיניו, ויבוא להגביה ולתקן כלים מפנה לפנה או מבית לבית או להצניע אבנים וכיוצא בהן, שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו, ונמצא שלא שבת, ובטל הטעם שנאמר בתורה: "למען ינוח" (שמות כג, יב; דברים ה, ג).

ועוד, כשיבקר ויטלטל כלים שמלאכתם לאסור - אפשר שיתעסק בהן מעט, ויבוא לידי מלאכה. ועוד, מפני שמקצת העם אינם בעלי אמוניות, אלא בטלין כל ימיהן, כגון הטללין ויושבי קרנות שכל ימיהן הם שובתין ממלאכה, ואם יהיה מתר להלך ולדבר ולטלטל כשאר הימים - נמצא שלא שבת שבייתה הנכרת. לפיכך שבייתה מדברים אלו היא שבייתה השווה בכל אדם. ומפני דברים אלו נגעו באסור הטלטול, ואסרו שלא יטלטל אלא כלים הצריף להן."

והוסיף הראב"ד: עוד אמרו (שבת קכ"ד ב') אטו טלטול לאו צורך הוצאה הוא. ועוד אמרו (שם קכ"ג ב') בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו שאמרו שלושה כלים קטנים ניטלים על השולחן. נמצא, כי מפני חיוב הוצאה אסרו בטלטול מה שאסרו, שהוא גדר להוצאה.

הגדרת מוקצה מחמת חסרון כיס: כתב הרמב"ם (הל' שבת כה, ט) "כל כלי שמקפיד עליו שפא יפחתו דמיו, כגון כלים המקצין לסחורה וכלים היקרים ביותר שמקפיד עליהם שפא יפסדו - אסור לטלטלם בשבת, וזה הוא הנקרא 'מוקצה מחמת חסרון כיס', כגון המסר הגדול, ויתד של מחרישה, וסכין שלטבחים, וחרב שלאשכפים, וחציני החרשים, וקורנס הפשמים וכיוצא בהן."

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

בעזהש"ת
ש"ו תמוז תש"פ
מסכת: שבת | פרק: י"ז | דף: קכ"ג

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

טלטול מוקצה מחמת חסרון כיס לצורך גופו ומקומו: מוקצה מחמת חסרון כיס, אפילו רבי שמעון מודה שאסור לטלטלו¹⁸. דעת ראבי"ה ומרדכי, שמותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו¹⁹. ודעת תוספות ורא"ש, שאסור²⁰. וכן פסק השו"ע²¹.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שח)

א. כל הכלים נטלים בשבת חוץ ממוקצה מחמת חסרון כיס, כגון סכין של שחיטה או של מילה, ואזמל של ספרים, וסכין של סופרים שמתקנים בה הקולמוסים, כיון שמקפידים שלא לעשות בהם תשמיש אחר, אסור לטלטלו בשבת ואפלו לצורך מקומו או לצורך גופו. **הגה:** ואפלו תחובים בנדן עם שאר סכינים, אסור לטלטלו (מהרי"ל). והוא הדין לקרנס של בשמים שמקפידים עליו שלא יתלכלך. **הגה:** והוא הדין כלים המיוחדים לסחורה ומקפיד עליהם (בית יוסף בשם מימוני פכ"ה והמגיד פכ"ו).

18. וכתב המשנ"ב (שח, ס"ק ו), ואם העולם מקפידים עליו, והוא אינו מקפיד, לא הוי לדידיה מוקצה מחמת חסרון כיס.

19. ב"י רעטב, המרדכי בשבת, סו"פ כירה, סי' שטו (ושם הביא דברי הראבי"ה).

20. וכתב הב"י (או"ח שח,א) שכן נראה שהוא דעת הרמב"ם (הל' שבת כה,ט) שלא הזכיר היתר טלטול לצורך גופו ולצורך מקומו במוקצה מחמת חסרון כיס כמו שהזכיר (פרק כה, הל' ה, והל' ז) בכלי שמלאכתו לאיסור.

21. או"ח שח,א. **ולגבי טלטול סכין מילה, אחר המילה,** דעת רמ"א (יו"ד רסו,ב) וש"ך דמותר לטלטלו. והמשנ"ב כתב (שיג, ס"ק טו) שהט"ז אסר לטלטלו אחר המילה, דאחר שנגמר הצורך בסכין המילה, חוזר לאיסור טלטול של בין השמשות. וכן הסכים המג"א בעיקר הדין, אך דעתו שיש להחמיר שבעוד האיזמל בידו, לא יניחו מידו עד שיניחו במקום המשתמר, או בביתו. וכתב המשנ"ב שבדיעבד אם הניחו מידו ויש חשש שלא יגנב שם, מצדד הא"ר דיש לסמוך על רמ"א וש"ך דסוברים דמותר לטלטלו, והביאו החכמת אדם בהלכות מילה. עיי"ש. מקורות - תוספות (קכ"ג ב', ד"ה וסכינא). רא"ש (שו"ת, כלל כב סי' ח).